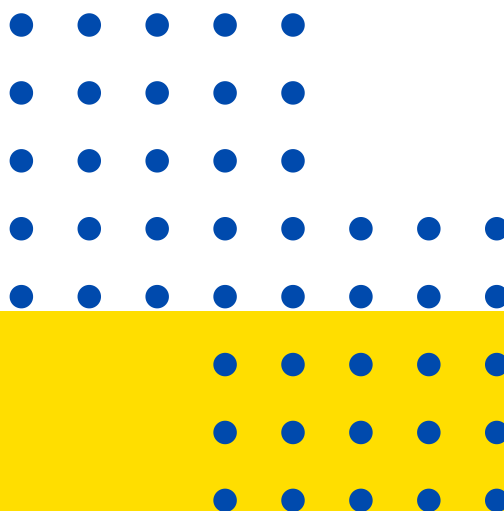

СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

матеріали
VII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

**Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти
Український державний університет ім. Михайла Драгоманова
Київський університет ім. Б. Грінченка**

**СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

**SOCIAL-EDUCATIONAL DOMINANTS OF SPECIALIST'S PROFESSIONAL
PREPARATION OF SOCIAL SPHERE AND INCLUSIVE EDUCATION**

**Збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції**

22-23 жовтня 2025 року

**м. Запоріжжя
2025**

**УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3
С 69**

*Рекомендовано ухвалою вченої ради
Факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 3 від 29.10.2025 р.)*

Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції : збірник наукових праць ; укладачі Петровська К. В., Попова А. С. 2025. 358 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти», які виявляють та обґрунтовують тенденції підвищення ефективності підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти. Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукачів, викладачів, здобувачів.

The collection consists of materials of Ukrainian scientific-practical Internet-conference «Social-educational dominants of specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education» which defining and explaining trends of increasing of effective specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education. The materials of the collection will be useful for researchers, scientists, graduate students, prospectors, lecturers, students.

Автори несуть персональну відповідальність за достовірність наданих матеріалів та правильність цитування.

**УДК 378.091.12:364-43]:37.043.2-056.2/.3
С 69**

Кафедра соціальної роботи
та інклюзивної освіти,
ФДССО, БДПУ, 2025

Олеся Швець,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна робота,
Бердянський державний педагогічний університет

Катерина Петровська,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти,
Бердянський державний педагогічний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ НА ЗАСАДАХ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ

Актуальність теми обумовлена зростанням кількості ветеранів, які потребують цілеспрямованої та ефективної підтримки в процесі адаптації. Згідно з інформацією Міністерства у справах ветеранів України, станом на 25 липня 2024 року в країні налічується близько 1,3 мільйона ветеранів, серед яких приблизно 80% – це мобілізовані особи. Ця кількість, на жаль, продовжує збільшуватися [1]. Крім того, ураховуючи потенційну чисельність ветеранів, разом із їхніми родинами, розраховують, що після завершення війни ветеранська спільнота сягатиме приблизно 5 мільйонів осіб, що свідчить про необхідність системного підходу до їх соціального супроводу та інтеграції [4]. Недостатня увага до їхніх потреб може призводити до психологічних розладів, соціальної ізоляції, безробіття та погіршення якості життя.

У контексті вирішення проблем соціально-психологічної адаптації ветеранів особливої актуальності набуває розробка та впровадження спеціалізованих програм підтримки, що враховують індивідуальні потреби та сприяють формуванню життєстійкості.

У межах комплексного дослідження означеної проблеми нами була розроблена та реалізована авторська психосоціальна програма «ResilVets», спрямована на посилення психологічної стійкості, соціальної інтеграції та покращення якості життя ветеранів. Назва програми є поєднанням англійського слова *resilience* (життєстійкість) та слова *vets* (ветерани), що підкреслює її спрямованість на розвиток стійкості саме серед ветеранів.

Дослідження проводилось у межах проекту Життєстійкості на базі Коростенської міської організації Товариства Червоного Хреста України у період з травня по вересень 2025 року.

Учасники були поділені на дві групи: експериментальну, що проходила курс програми, та контрольну, яка отримувала традиційну підтримку. Такий підхід дозволив об'єктивно оцінити ефективність запропонованих інноваційних методів.

Програма «ResilVets» складається з чотирьох основних модулів, які послідовно охоплюють ключові аспекти психосоціальної адаптації ветеранів та сприяють розвитку життєстійкості:

1. Модуль психологічної стійкості – спрямований на формування навичок емоційної регуляції, управління стресом та подолання травматичних переживань. Застосовуються методики когнітивно-поведінкової терапії, техніки релаксації та *mindfulness*.

2. Модуль соціальної інтеграції – підтримує відновлення соціальних зв'язків, сприяє розвитку комунікативних навичок, формуванню підтримуючого оточення. Включає групові тренінги, рольові ігри та вправи на розвиток емпатії.

3. Модуль професійної орієнтації – допомагає визначити сильні сторони, побудувати плани щодо подальшої кар'єри, освоїти навички самопрезентації та пошуку роботи. Реалізується через консультації та воркшопи за участю фахівців із працевлаштування.

4. Модуль здорового способу життя – пропонує рекомендації та практичні вправи для підтримки фізичного здоров'я, що є важливою складовою життєстійкості. Включає інформацію про правильне харчування, фізичну активність, а також профілактику шкідливих звичок.

Оригінальність і унікальність програми «ResilVets» полягає у комплексному інтегрованому підході, що поєднує психологічні, соціальні та фізичні аспекти адаптації, а також у застосуванні адаптованих методик з урахуванням культурного та соціального контексту України. Програма базується на сучасних наукових засадах, але водночас гнучка і дозволяє індивідуалізувати підхід залежно від потреб кожного ветерана.

Крім того, «ResilVets» передбачає активне залучення волонтерів та родин ветеранів, що підсилює підтримку і сприяє формуванню спільноти однодумців. Використання цифрових платформ для дистанційної підтримки робить програму доступною навіть у регіонах із обмеженим ресурсним забезпеченням.

Завдяки такій структурі та комплексності, програма «ResilVets» має високий потенціал для ефективної підтримки ветеранів у процесі їх соціально-психологічної адаптації та інтеграції у цивільне життя.

Для забезпечення ефективної реалізації психосоціальної програми підтримки ветеранів «ResilVets» було розроблено спеціальний робочий зошит для учасників, що супроводжує кожен модуль програми, які покликані сприяти формуванню у ветеранів усвідомлення процесу адаптації, постановці особистих цілей, виявленню ресурсів та бар'єрів на шляху адаптації.

Кожне заняття має чітку структуру: мету, практичні вправи, питання для саморефлексії та робочі поля для письмових відповідей. Такий формат дозволяє учасникам не лише усвідомити власний стан та цілі, але й фіксувати зміни та напрацьовувати особисті стратегії подолання труднощів.

Використання робочого зошита сприяє активній залученості ветеранів у процес адаптації, створює можливість для глибшого осмислення власного досвіду та підтримує мотивацію до подальшої участі у програмі. Враховуючи практичну спрямованість, зошит може бути використаний як інструмент у роботі фахівців соціальної та психологічної підтримки.

Таким чином, розроблений робочий зошит є важливою складовою частиною програми «ResilVets», що підвищує її ефективність та адаптованість до потреб ветеранів.

Під час реалізації програми «ResilVets» учасники мали змогу не лише освоїти теоретичні аспекти психосоціальної адаптації, а й практично опрацювати власні життєві стратегії в безпечному та підтримуючому середовищі. Програма була спрямована на формування життєстійкості через послідовні модулі, що включали практичні вправи, групові обговорення та індивідуальні завдання.

Важливою складовою стало залучення ветеранів до активної участі, що відобразилось у численних відгуках. Один із учасників поділився: *«Я вперше відчув, що мене не просто слухають, а й розуміють. Це дало сил рухатися далі, не зупинятися перед труднощами.»*

Інший зауважив: *«Спілкування з іншими ветеранами та обговорення спільних проблем допомогло подолати відчуття ізоляції. Зрозумів, що я не один»*

Ще один учасник розповів про особливості своєї адаптації: *«Було важко приймати підтримку, адже я звик все робити сам. Але тут я навчився довіряти іншим, і це стало переломним моментом у моєму житті.»*

Кейс із практики демонструє, що для ветерана, який довго страждав від безсоння та тривожності, залучення до групових сесій та вправ на релаксацію стало ефективним способом повернути контроль над власним життям.

Інший випадок – ветеран, який через травму мав обмежені можливості до фізичної активності. Програма адаптувала вправи для його стану, що дозволило не лише підвищити фізичну витривалість, а й покращити психологічний стан.

Попри позитивний досвід, процес реалізації супроводжувався певними труднощами. Зокрема, частина учасників мала проблеми з регулярним відвідуванням занять через сімейні обставини або стан здоров'я. Деякі з ветеранів спершу з недовірою ставилися до психологічної роботи, адже звикли приховувати свої емоції.

Для подолання цих бар'єрів команда фасилітаторів забезпечувала індивідуальну підтримку, адаптувала вправи під потреби кожного учасника та стимулювала відкритий діалог. Саме завдяки такому підходу вдалося створити атмосферу довіри і безпеки, що значно підвищило ефективність програми.

Отже, отримані результати і відгуки свідчать про високий потенціал програми «ResilVet» як інноваційного інструменту підтримки ветеранів на шляху соціально-психологічної адаптації та підвищення якості їхнього життя.

Після завершення циклу занять у рамках програми «ResilVet» було проведено комплексний аналіз отриманих результатів із метою оцінки її ефективності. Для цього застосовувалися як кількісні, так і якісні методи дослідження, що дозволили глибше зрозуміти динаміку змін у психологічному стані та соціальній адаптації ветеранів, а також виявити фактори, які найбільше впливали на процеси відновлення життєстійкості.

Аналіз включав порівняння результатів експериментальної та контрольної груп за ключовими показниками психологічного капіталу, соціально-психологічної адаптації, а також інтерпретацію інтерв'ю, що допомогло з'ясувати суб'єктивне сприйняття учасниками користі від програми. На основі отриманих даних сформовано рекомендації для вдосконалення методичних підходів та практичної роботи з ветеранами в подальшому.

Для оцінки ефективності психосоціальної програми «ResilVets» було проведено порівняльний аналіз показників психологічного капіталу та соціально-психологічної адаптації в експериментальній (n=15) та контрольній (n=15) групах до і після проходження програми. Також було проаналізовано якісні дані інтерв'ю з учасниками експериментальної групи.

Таблиця 1. ілюструє зміни в ключових компонентах психологічного капіталу – надії, оптимізмі, самоефективності та резильєнтності – у ветеранів обох груп. Експериментальна група демонструє статистично значуще покращення за всіма компонентами, що підтверджує підвищення життєстійкості та готовності долати труднощі. Контрольна група не має суттєвих змін, що підкреслює позитивний вплив психосоціальної підтримки.

Таблиця 1

**Порівняння середніх балів за шкалою психологічного капіталу
(ПсиКап-12С) у двох групах**

Компоненти	Група	До програми	Після програми	Зміна (після - до)
Надія	Експериментальна	3,2	4,1	+0,9
	Контрольна	3,3	3,4	+0,1
Оптимізм	Експериментальна	3,0	3,9	+0,9
	Контрольна	3,1	3,2	+0,1
Самоефективність	Експериментальна	3,1	4,0	+0,9
	Контрольна	3,2	3,3	+0,1
Резильєнтність	Експериментальна	2,9	3,8	+0,9
	Контрольна	3,0	3,1	+0,1

У таблиці 2. представлені середні показники рівня соціально-психологічної адаптації учасників експериментальної та контрольної груп до та після проходження програми за методикою К. Роджерса та Р. Даймона. Дані свідчать про значне підвищення адаптаційних показників у експериментальній групі, зокрема в таких сферах, як емоційна стабільність, комунікативні навички та соціальна активність. Контрольна група показала незначущі зміни, що свідчить про ефективність запропонованої програми.

Таблиця 2

**Порівняння середніх балів за тестом соціально-психологічної
адаптації К. Роджерса і Р. Даймонда**

Показник адаптації	Група	До програми	Після програми	Зміна (після - до)
Соціальна інтеграція	Експериментальна	3,0	3,9	+0,9
	Контрольна	3,1	3,2	+0,1
Емоційна стабільність	Експериментальна	2,8	3,7	+0,9
	Контрольна	2,9	3,0	+0,1
Самооцінка	Експериментальна	3,1	3,9	+0,8
	Контрольна	3,0	3,1	+0,1

Аналіз повторного застосування напівструктурованого інтерв'ю показав позитивну динаміку у таких сферах, як емоційна стабільність, соціальна інтеграція, рівень підтримки з боку близьких та суспільства, а також мотивація до подальшої адаптації. Учасники експериментальної групи відзначили підвищення впевненості у власних силах та покращення комунікації. Водночас у контрольній групі суттєвих змін не зафіксовано, що свідчить про ефективність застосованої психосоціальної програми.

Якісний аналіз інтерв'ю учасників експериментальної групи показав значне покращення у відчутті власної життєстійкості, соціальної підтримки та впевненості у собі: *«Програма допомогла мені краще розуміти свої емоції та знаходити сили рухатись далі.»* (Ветеран А.); *«Після занять відчую, що маю підтримку не тільки від фахівців, а й від інших учасників.»* (Ветеран Б.); *«Особливо корисними були техніки роботи зі стресом та планування майбутнього.»* (Ветеран В.)

Результати свідчать про статистично значущі покращення ключових показників психологічного капіталу та соціально-психологічної адаптації у експериментальній групі на відміну від контрольної, що підтверджує

ефективність програми «ResilVets». Якісний аналіз підкреслює суб'єктивне сприйняття учасниками позитивних змін, особливо у сфері емоційної підтримки та розвитку життєстійкості.

Таблиця 3

Порівняння результатів діагностики ветеранів за трьома методиками до і після реалізації психосоціальної програми

Методика	Показники	До програми (середнє $\pm$ SD)	Після програми (середнє $\pm$ SD)	Відсоток зміни (%)	Коментарі
Тест соціально-психологічної адаптації К. Роджерса і Р. Даймонда	Загальний рівень адаптації	56,2 $\pm$ 8,5	71,8 $\pm$ 7,2	+27,7%	Помітне покращення адаптації у експериментальній групі
	Емоційна стабільність	58,7 $\pm$ 9,1	73,5 $\pm$ 8,0	+25,2%	Значне зростання показника
	Соціальна інтеграція	54,3 $\pm$ 7,8	70,1 $\pm$ 6,9	+29,1%	Покращення взаємодії з оточенням
Шкала психологічного капіталу (ПсиКап-12С)	Надія	48,5 $\pm$ 6,4	62,9 $\pm$ 5,8	+29,7%	Збільшення здатності до цілеспрямованості
	Оптимізм	50,2 $\pm$ 7,0	65,3 $\pm$ 6,1	+30,1%	Позитивні зміни у сприйнятті майбутнього
	Самоефективність	47,8 $\pm$ 6,9	63,7 $\pm$ 6,3	+33,2%	Зростання віри у власні сили
	Резильєнтність	46,9 $\pm$ 7,5	61,2 $\pm$ 6,7	+30,5%	Покращення стресостійкості
Авторське напівструктуроване інтерв'ю	Емоційна стабільність (бал)	3,2 $\pm$ 0,8	4,5 $\pm$ 0,6	+40,6%	Значне підвищення емоційної рівноваги
	Соціальна підтримка (бал)	3,0 $\pm$ 0,9	4,6 $\pm$ 0,5	+53,3%	Покращення відчуття підтримки з боку суспільства
	Мотивація до адаптації (бал)	3,4 $\pm$ 0,7	4,8 $\pm$ 0,4	+41,2%	Підвищення внутрішньої мотивації

Отже, для оцінки ефективності психосоціальної програми підтримки ветеранів було проведено порівняльний аналіз результатів діагностичних методик, які застосовувалися до початку та по завершенню експериментального періоду. У таблиці 3. наведені середні показники та стандартні відхилення за

трьома ключовими інструментами дослідження: тестом соціально-психологічної адаптації К. Роджерса і Р. Даймонда, Шкалою психологічного капіталу (ПсиКап-12С), а також авторським напівструктурованим інтерв'ю. Дані демонструють значне покращення рівня адаптації, психологічної стійкості та соціальної підтримки у ветеранів експериментальної групи після реалізації програми. Позитивна динаміка свідчить про ефективність комплексного підходу до психосоціальної підтримки на засадах життєстійкості.

Проведене емпіричне дослідження та аналіз ефективності авторської програми підтвердили її результативність у підвищенні рівня соціально-психологічної адаптації ветеранів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів України (2022). URL : <https://data.mva.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2025).
2. Балабан І., Петровська К. Роль родинного оточення у процесі соціально-психологічної адаптації ветеранів до цивільного. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23-24 квітня 2025 року): збірник тез.* Запоріжжя: БДПУ, 2025. 417 с. / С. 384-386.
3. Донченко О., Петровська К. Індивідуальні та групові програми реабілітації ветеранів: підходи та ефективність. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23-24 квітня 2025 року): збірник тез.* Запоріжжя: БДПУ, 2025. 417 с. С. 390-393.
4. Український ветеранський фонд. Офіційний сайт. URL : <https://www.veterans.org.ua/> (дата звернення: 05.08.2025).
5. Швець О. До проблеми соціально-психологічної адаптації військовослужбовців, ветеранів/учасників бойових дій до цивільного життя. *Збірник тез наукових доповідей здобувачів вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 13 травня 2025 року. Том 1. Суспільні науки.* Запоріжжя : БДПУ, 2025. 562 с. С. 354-358.